

Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių sociokultūriniai tinklai

Agnė Čepaitienė

Lietuvių kalbos institutas

agne.cepaitiene@lki.lt

Anotacija

Straipsnyje remiamasi universalialia socialinių tinklų teorija ir pateikiami sociokultūriniai tinklai dviejų patarmių – vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių – tarminiuose plotuose. Žemėlapiuose žymėtos *Lietuvių kalbos atlaso* gyvenamųjų vietovių (LKA punktų) bendruomenės narių judėjimo kryptys į mokyklą, ligoninę, biblioteką, bažnyčią, paštą ir prekybos vietas. Tyrime siekta pagal migracijos kryptis nustatyti hipotetines aukštą patarmių gyvybingumo laipsnį turinčias LKA punktų zonas.

Atlikta tiriamosios medžiagos, kurią sudaro 2011–2015 metų statistiniai duomenys, užfiksuoti 176 LKA punktuose (121 kauniškių ir 86 panevėžiškių), analize įvertinamas LKA punktų gyvybingumas, socialinė struktūra, komunikaciniai situacijų tinklai ir galimos tarminių ypatybių kaitos kryptys.

Rezultatai rodo, kad abi patarmės kalbiniu požiūriu yra panašaus stiprumo ir aukšto gyvybingumo. Tarminės ypatybės galimai geriausiai išlaikomos Ariógalos, Jurbarko, Šakių, Kazlų Rūdės, Vilkaviškio, Kalvarijos ir Bìržų, Pàsvalio, Radvìliškio, Ramýgalos apylinkėse.

Patarmių kaitos procesus galimai labiausiai lemia aukštas mobilumo lygis tarminių plotų viduje, o ne kitų patarmių poveikis. Vidinę migraciją skatina patrauklios prekybos vietos ir gydymo įstaigos artimiausiuose LKA punktuose, o į kitų patarmių plotus vykstama dėl prekybos vietų patrauklumo (kauniškių atveju) arba dėl mokymosi įstaigų trūkumo gimtosiose vietovėse (panevėžiškių atveju).

Raktažodžiai: sociokultūriniai tinklai, vakarų aukštaičiai kauniškiai, rytų aukštaičiai panevėžiškiai, LKA punktų gyvybingumas, tarmių kaita.

1. Įvadas

Įvairūs socialiniai faktoriai turi įtakos kalbai. Jų paveikti subjektai (ne)sąmoningai adaptuoja vartojamą kalbos variantą. Tokiu būdu komunikacijos procesuose niveliuojami kalbos variantų fonetiniai požymiai (pavyzdžiui, Babel 2012), leksika (pavyzdžiui, Brennan, Clark 1996), sintaksinės konstrukcijos (pavyzdžiui, Pickering, Ferreira 2008), kalbos stilius (pavyzdžiui, Noble, Fernández 2015) ir kt. Dėl socialinių veiksnių net tas pats žmogus gali keisti tarmės kodus, siekdamas prisitaikyti prie skirtingų bendruomenių (Aliūkaitė 2007: 17).

Vienas iš svarbių faktorių, darančių įtaką vartojamai kalbai, yra mobilumas (Chambers 2002: 117). Pavyzdžiui, esant migracijai tarminiam plote, kontaktuojant su kitos tarmės atstovais, vyraujant regiono prestižiniam kalbos variantui, tarmės ima kisti, gali formuotis nauji tarminiai dariniai (Aliūkaitė, Meiliūnaitė, Mikulėnienė 2014: 264).

Mobilumo tendencijoms išryškinti yra paranki socialinių tinklų¹ teorija². Socialinių tinklų analizės esmė – nustatyti ryšius tarp objektų (Sarhima 2009: 166). Nėra kanoninės, „tikrosios“, metodikos, kaip tai padaryti (Milroy 2002)³. Socialinių tinklų analizė metodologiškai yra atvira ir lanksti, skaičiavimai ir kriterijai gali būti pritaikyti sprendžiant įvairius skirtingų kalbos vartojimo aplinkų tyrimo klausimus (Bergs 2005, cituojama Sarhima 2009: 166). Įvairių mokslo krypčių mokslininkai socialinių tinklų konceptą vartoja dėl daugelio teorinių ir praktinių priežasčių (Milroy 2002)⁴.

---

¹ Socialiniais tinklais vadinama socialiniu santykių sistema, kurioje skirtingi socialiniai subjektai įvairaus stiprumo ryšiais yra sujungti vienas su kitu. Socialinių tinklų teorijos pagrindą sudaro tinklų struktūros nagrinėjimas, siekiant paaiškinti įvairius procesus, pavyzdžiui, socialinių subjektų elgesį (Falkowski 2009: 9). Pagrindinė socialinių tinklų analizės taisyklė skamba taip: individai kuria asmenines bendruomenes, kurios suteikia pagrindą sprendžiant kasdienio gyvenimo problemas (Mitchell 1986: 74, cituojama Milroy 2002).

² Socialinių tinklų teorija atsirado socialiniuose moksluose, struktūrinio funkcionalizmo paradigmoje, ir palaipsniui buvo adaptuota kitose mokslo srityse. Todėl šiandien tinklų teorija (angl. Network Theory) yra bendras terminas, apibūdinantis kelias socialinių santykių teorijas ir modelius (Sarhima 2009: 162).

³ Straipsnio puslapiai šaltinyje nenurodyti.

⁴ Apskritai kalbotyroje socialinių tinklų teorija aiškinamos kalbinės preferencijos glaudaus bendravimo, bendravimo dažnumo ir aktyvumo aspektu. Ši teorija yra naudinga įvairių kalbotyros šakų tyrimams. Pavyzdžiui, dialektologiniuose darbuose atlikta socialinių tinklų analizė leidžia prognozuoti tarmės gyvybingumo, sklaidos ir nykimo modelius (Aliūkaitė, Jaroslavičienė, Meiliūnaitė 2014: 61). Sociolingvistiniuose tyrimuose socialiniais tinklais aiškinami neformalūs socialiniai mechanizmai, kurie skatina kalbančiuosius išlaikyti savo vartojamą kalbos variantą (ne bendrinę kalbą) ir nepasiduoti vyraujančio prestižinio varianto įtakai arba parodyti, kad socialiniu mechanizmu funkcionavimo pokyčiai sukūrė išankstines sąlygas kalbinei kaitai (Sarhima 2009: 165). Lietuvių tarmėtvroje Dirma karta socialinių tinklų teorija buvo pritaikyta 2007–2013 metais vykdomam projektui „Šiuolaikiniai sociolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punkto tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ (žr. Aliūkaitė, Jaroslavičienė, Meiliūnaitė 2014: 49–62). Anketavimo metodu rinkta medžiaga, tačiau socialiniai tinklai žemėlapiuose nebuvo braižyti.

Čepaitienė, A. Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių Sociokultūriniai tinklai. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 136–159, www.taikomojikalbotyra.lt

Įvertinus socialinių tinklų teorijos universalumą, šiame straipsnyje ja remiamasi tiriant lietuvių tarmių sociokultūrinius tinklus⁵. Pagrindinis **tikslas** – pateikti sociokultūrinius tinklus dviejų patarmių – vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių – tarminiuose plotuose ir pagal tiriamųjų „Lietuvių kalbos atlaso“ (LKA)⁶ punktų bendruomenės narių migracijos kryptis nustatyti hipotetines aukštą patarmių gyvybingumo laipsnį turinčias LKA punktų zonas. Tyrimo **objektas** – sociokultūriniai kauniškių ir panevėžiškių tinklai.

Pasirinktos patarmės yra panašaus stiprumo, tačiau jų santykis su bendrine kalba yra skirtingas: kauniškių patarmė yra panašiausia į bendrinę kalbą, o panevėžiškių – labiausiai nuo jos nutolusi. Įvertintas LKA punktuose gyvenančių bendruomenių narių mobilumo lygis **taip pat** leidžia kalbėti apie galimą patarmių kaitą tam tikrose ploto dalyse, **apie** galimą kauniškių ir panevėžiškių tarminių ypatybių skvarbą į kaimyninius plotus ir nustatyti, kuri patarmė turi didesnę polinkį išlikti – panašesnę į bendrinę kalbą ar labai nuo jos besiskirianti⁷.

Tiriamąją medžiagą sudaro 2011–2015 metų statistiniai duomenys, užfiksuoti 176 LKA punktuose: 121 kauniškių (93 gyvybingi, 10 gyvybingų, pakeitus centrą, 17 nykstančių, 1 sunykęs) (Aliūkaitė, Bakšienė, Jaroslaviėnė ir kt. 2014: 149), 86 panevėžiškių (61 gyvybingas, 12 gyvybingų, pakeitus centrą, 11 nykstančių, 2 sunykę) (Aliūkaitė, Bakšienė, Jaroslaviėnė ir kt. 2014: 190)⁸.

Medžiaga tvarkyta keliais etapais: 1) iš šaltinių⁹ surinkti ir į lentelę suvesti duomenys (žr. jos fragmentą 1 lent.); 2) kompiuterine programa „Paint“¹⁰ kauniškių ir panevėžiškių tarminiuose

⁵ Straipsnyje pasirinktas sociokultūrinių, o ne socialinių tinklų terminas, nes užsienio mokslininkų atliktų socialinių tinklų tyrimų empirinė medžiaga ir jos rinkimo būdas skiriasi nuo šio darbo – socialinių tinklų tyrimų centre dažniausiai yra atskiras individas ir jo santykis su kitais individais, medžiaga renkama apklausos metodu. Šiame tyrime nagrinėjamas stambesnis darinys – LKA punktas – ir jo visų bendruomenės narių bendri kontaktai su kito LKA punkto žmonėmis, empirinę medžiagą sudaro statistiniai duomenys.

⁶ LKA punktas – gyvenamoji vietovė (su apylinkėmis), kurioje rinkta medžiaga „Lietuvių kalbos atlasui“ (žr. LKA I, II, III).

⁷ Pabrėžtina, kad tarmės kaitai įtakos turi daug faktorių, ne vien tik LKA punktų bendruomenių narių migracija. Todėl šio straipsnio išvados vertintinos hipotetiškai.

⁸ Į analizę sunykę LKA punktai neįtraukti. Taigi braižyti 120 kauniškių ir 84 panevėžiškių LKA punktų sociokultūriniai tinklai.

⁹ Naudotasi statistiniais duomenimis, pateiktais šiuose šaltiniuose: Kur gyvenu. Prieiga internetu: http://kurgyvenu.lt/Birzu_r_sav-Sukioniu_k/Sodziaus_g._15-JbbqQ (žiūrėta 2015-08-05); Ambulatorijos. Prieiga internetu: <http://www.ambulatorijos.lt/index.php?D=1&search=1&miestas=Kupi%C5%A1kio%20r.&pg=1> (žiūrėta 2015-08-05); Lietuvos medicina. Prieiga internetu: <http://www.medicina.lt/rubrika/Ambulatorijos-medicinos-punktai/100199074> (žiūrėta 2015 08 05); *Adresų katalogas*. Prieiga internetu: <http://adresai.vilnius21.lt> (žiūrėta 2015-08-05). Tam tikrais atvejais duomenys tikslinti atskirose gyvenvietėse esančių mokyklų internetiniuose puslapiuose (pavyzdžiui, tikrinti geltonųjų autobusukų, vežančių mokinius į mokyklą, tvarkaraščiai ir kryptys).

Čepaitienė, A. Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių Sociokultūriniai tinklai. Taikomoji kalbotyra 2016 (8): 136–159, www.taikomojikalbotyra.lt

plotuose nubraižyti sociokultūriniai tinklai pagal 6 kriterijus (indikatorius): žemėlapyje žymėtos bendruomenės narių judėjimo kryptys į mokyklą (jeigu LKA punkte yra mokykla, tokia vietovė apibrėžta), biblioteką, ligoninę, paštą, bažnyčią ir prekybos vietas (turgų, prekybos centrą)¹¹; 3) remiantis socialinių tinklų teorija, analizuota sociokultūrinių tinklų struktūra; 4) nustatytos hipotetinės LKA punktų zonos, kuriose tarmė galimai išlaikoma geriausiai, ir aprašytos vietos, kuriose galima tarmių kaita.

1 lentelė. Statistiniai kauniškių ir panevėžiškių LKA punktų duomenys (fragmentas)¹²

Kauniškiai	Kauniškiai	Duomenys	Panevėžiškiai	Panevėžiškiai
Pagausantys (438) ¹³	9	Gyventojų skaičius	7495	Pasvalys (112)
	- į Ariogalą	Mokyklų skaičius	4 (1 gimnazija, 2 pagrindinės, specialioji)	
	-	Mokinių skaičius mokyklose	738 (gimnazijoje), 542, 493 (2 progimnazijose)	
	-	Bažnyčia	+	
	-	Biblioteka	+	
	-	Kapinės	+	
	-	Muziejus	+	
	-	Ligoninė	+	
	-	Kultūros namai	+	
	-	Turgus, prekybos centras	+	
	- Ariogalos pšt.	Paštas	+	

Pasirinktais kriterijais ir nustatytais migracijos mastais įvertinamas kauniškių ir panevėžiškių gyvenamųjų vietovių gyvybingumas, galimos tarminių ypatybių kaitos kryptys, socialinė struktūra (kiek jos yra išvystytos ir kiek veiklos galimybių yra LKA punktuose), komunikaciniai situacijų tinklai, siejantys vietovių narius. Taip pat bandoma nustatyti, koks kalbinis variantas galimai dominuoja (tarminis kodas ar bendrinė kalba). Įgyvendinant šį uždavinį, remiamasi ir kitų autorių tyrimais.

Pavyzdžiui, kaip matyti 1 lentelėje, kauniškių LKA Pāgausančio (438) punktas yra galimai nykstantis, nes 2011 m. surašymo duomenimis šioje vietovėje gyveno tik 9 žmonės, joje socialinė struktūra neišplėtotą (nėra mokyklos, bažnyčios, bibliotekos, muziejaus, ligoninės, kultūros namų, didesnių prekybos vietų ir pašto). Vadinasi, šis LKA punktas yra nestabilus, neizoliuotas, jo

¹⁰ Sociologijoje socialiniams tinklams braižyti naudojamos kitokios kompiuterinės programos (pavyzdžiui, „Ucinet 6“; apie ją plačiau žr. Borgatti, Everett, Freeman 2002, Borgatti, Everett, Johnson 2013; Hanneman, Riddle 2005). Šiame darbe pasirinkta kompiuterinė programa „Paint“ yra tinkama šio straipsnio tikslui pasiekti, jos užtenka pavaizduoti LKA punktų narių mobilumo tendencijas.

¹¹ Sociokultūriniai tinklai braižyti ne pagal visus lentelėje pateiktus kriterijus. Pasirinkti tik tie objektai, į kuriuos, manoma, migruojama dažniausiai.

¹² „+“ reiškia, kad nurodytas objektas yra gyvenvietėje, o „-“ reiškia, kad nėra.

¹³ Čia ir kitur skliausteliuose nurodomas LKA punkto Nr. (žr. LKA I, II, III).

gyventojų mobilumo lygis yra aukštas, o tai sudaro palankias sąlygas vartojamo tarmės varianto kaitai.

Priešingas yra panevėžiškių LKA Pāsvalio (112) punkto atvejis. Aukštą gyvybingumo laipsnį rodo nemažas gyventojų skaičius, gerai išplėtotą socialinę struktūrą (yra kelios mokyklos ir visos pagrindinės įstaigos). Remiantis šiais duomenimis, Pāsvalį (112) būtų galima vadinti ne tik stabilia, izoliuota gyvenamąja vietoje, kurioje galimai gerai išlaikomas vartojamas tarmės variantas, bet ir sociokultūrinio aspektu patraukliu LKA punktu aplinkinių bendruomenių nariams.

Galimi tarminių ypatybių kaitos procesai apibūdinami nustačius patarmės atstovų migracijos kryptis ir lygį. Tai atliekama įvertinus, kokie sociokultūriniai ryšiai jungia LKA punktų bendruomenes.

2. Pagrindiniai socialinių tinklų bruožai

Apskritai tinklai skirstomi pagal subjektų pobūdį ir santykių tarp jų požymius. Ryšiai tiriami tarp įvairių subjektų – individų, organizacijų, tam tikrų žmonių ar žmonių grupių (Falkowski 2009: 9). Pagal Sarhimaa pateiktą socialinių tinklų klasifikaciją (2009: 163), šiame tyrime nagrinėjamus tinklus iš dalies būtų galima skirti prie bendrųjų (angl. joint network). Jais vadinamas makrolygio tinklas, kuriuo vaizduojami bendruomenės narių, gyvenančių kaimuose ar miestuose, socialiniai santykiai¹⁴.

Atliekant socialinių tinklų analizę, vertinami įvairūs socialinius tinklus apibūdinantys požymiai. Šiame straipsnyje pasirinkti tie, kurie galimai lemia kalbos (tarmės) kaitą: 1) **izoliacijos** lygis: juo nustatoma, ar kontaktuojama su kalbinėmis bendruomenėmis, kuriose vartojamos skirtingos kalbos atmainos (Trudgill 2008)¹⁵; 2) socialinių tinklų **atvirumas** ar **uždarumas**: atviruosiuose socialiniuose tinkluose subjektai jungiami silpnais tinklų ryšiais, tokio pobūdžio tiriamieji yra atviri inovacijoms; uždaruosiuose socialiniuose tinkluose subjektus jungia stiprūs ryšiai, inovacijos neįsileidžiamos (Milroy 2002; Sarhimaa 2009: 174); 3) socialinių tinklų **tankumas** ar **retumas**: tankus tinklas rodo, kad visi nariai vieni kitus pažįsta, dažnai bendrauja ir tai didina kalbų (tarmių)

¹⁴ Taip pat skiriami egocentriniai (angl. egocentric networks), absoliutieji (angl. total networks), daliniai (angl. partial networks), referentiniai (angl. referential networks), potencialieji (angl. potential networks), empiriniai (angl. experiential networks), izoliuotieji (angl. insulated networks) ir jungtiniai (angl. integrated networks) socialiniai tinklai. Apie juos plačiau žr. Sarhimaa 2009: 163.

¹⁵ Straipsnio puslapiai šaltinyje nenurodyti.

Čepaitienė, A. Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių Sociokultūriniai tinklai. Taikomoji kalbotyra 2016 (8): 136–159, www.taikomojikalbotyra.lt

variantiškumą, o retas – atvirkščiai (Milroy 1987: 49–50; Trudgill 2008; Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014a: 34); 4) Socialinių tinklų **struktūros sudėtingumas**: tinklas yra sudėtingos struktūros, jeigu jo dalyviai kontaktuoja daugiau nei vienu būdu, turi daugiau nei vieną bendrą veiklą ir pan.; tinklas yra nesudėtingas, kai narius sieja tik vienas socialinis faktorius (Milroy 1987: 51–52; Sarhima 2009: 174); 5) **socialinis stabilumas** ar **nestabilumas**: šiuo kriterijumi nustatoma, ar bendruomenės turi nusistovėjusią socialinę struktūrą ir modelį (Trudgill 2008); 6) **bendruomenės dydis** (Trudgill 2008).

Su išvardintais faktoriais susijęs ir ryšių stiprumas, kuris taip pat priklauso nuo kalbančiųjų socialinių kontaktų su kaimynais. Stiprių ryšių jungiamuose, glaudžiai susijusiuose, uždaruose tinkluose slopinama kalbinė kaita ir palaikomos vyraujančios kalbinės normos. Silpnų ryšių jungiamuose laisvuose, glaudžiai nesusijusiuose, atviruose tinkluose vyrauja mobilumas, kuris sudaro palankias sąlygas kalbinei kaitai, naujos informacijos sklaidai (Milroy 2000: 218).

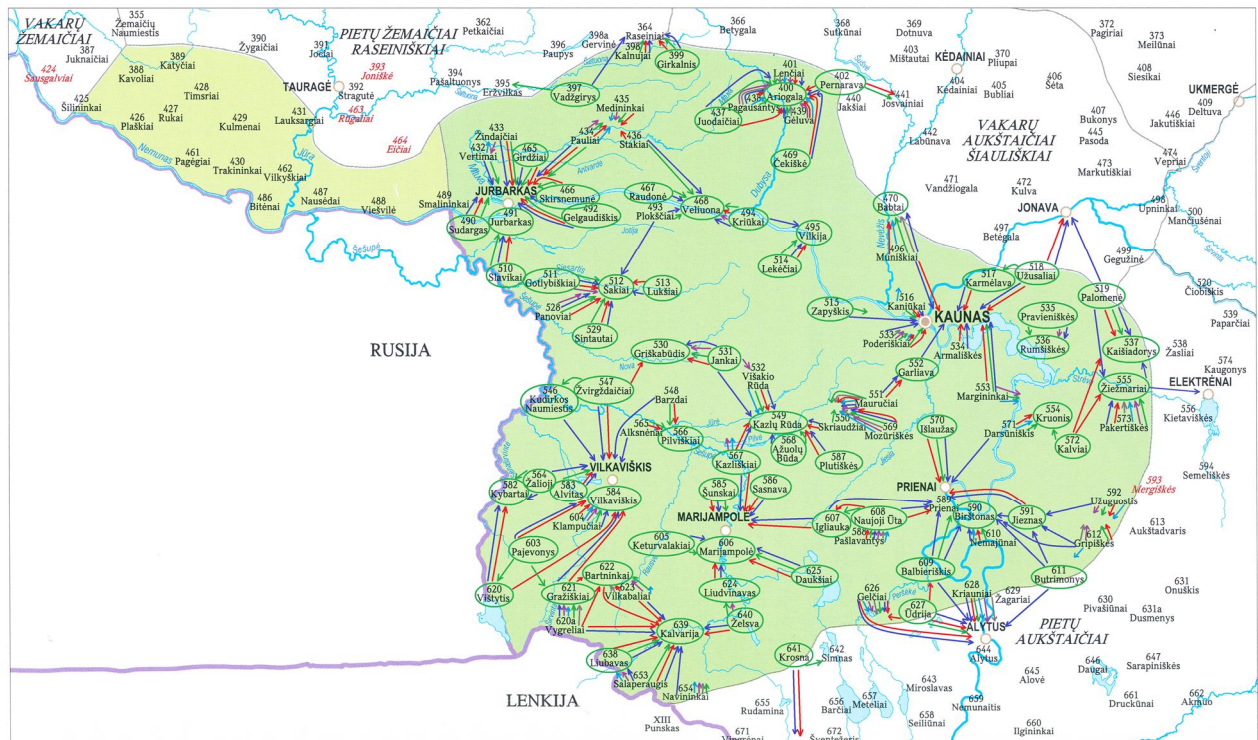
Kokios sudėties yra kauniškių ir panevėžiškių sociokultūriniai tinklai, aiškinamasi kitame skyriuje. Juos įvertinus, nustatoma, kokią įtaką jie galimai turi tarminiam plote vartojamam kalbos variantui.

3. Sociokultūriniai kauniškių ir panevėžiškių tinklai

3.1. Kauniškių santykis su aplinkinėmis patarmėmis

Pagal pasirinktus indikatorius (judėjimo kryptis į mokyklą, ligoninę, prekybos vietas, paštą, bažnyčią ir biblioteką) nubraižius vakarų aukštaičių kauniškių sociokultūrinius tinklus, matyti, kad bendras šios patarmės izoliacijos lygis yra gana aukštas – 90 proc. kauniškiams priklausančių vietovių yra izoliuotos (žr. 1 pav.). Šis patarmės gyvybingumo rodiklis leidžia teigti, kad tarminės kaitos grėsmė yra menka bendrinei kalbai artimoje aplinkoje.

1 paveikslas. Vakarų aukštaičių kauniškių sociokultūriniai tinklai¹⁶ (čia ir kitur žalia spalva žymimos kryptys į mokyklą, raudona – į ligoninę, mėlyna – į prekybos vietas, žydra – į paštą, violetine – į bažnyčią, pilka – į biblioteką)¹⁷

Pakitusių kauniškių patarmės variantų gali būti fiksuojama tik dešimtadalyje (10 proc.) LKA punktų, kurių bendruomenės nariai migruoja į kitos patarmės plote esančias gyvenamąsias vietas. Intensyviausiai kontaktuojama su pietų aukštaičiais – akivaizdi paribinių kauniškių LKA punktų narių trauka į Aljūtų (644). Ten vykstama mokytis, gydytis, apsipirkti, į paštą, bažnyčią ir biblioteką (iš Kriaunių (628)), apsipirkti, gydytis ir mokytis (iš Ūdrinės (627)), apsipirkti ir gydytis (iš Gelčių (626)) arba tik apsipirkti (iš Balbieriškio (609), Butrimonių (611)). Atokesnė geografinė padėtis nuo kauniškių plote esančių didmieščių taip pat lemia, kad iš Krosnės (641) vykstama į pietų aukštaičių plote esančią Simną (642) mokytis ir į Lazdijūs gydytis bei apsipirkti, o iš Žiežmarių (555) – apsipirkti į Elektrėnus. Dėl dažnų kontaktų su kitos patarmės atstovais šių paribyje esančių kauniškių LKA punktų bendruomenės narių kalboje gali būti fiksuojama pietų aukštaičių tarminių ypatybių.

Retesni kontaktai bendrinei kalbai artimos patarmės atstovus sieja su vakarų aukštaičiais šiauliškiais ir pietų žemaičiais raseiniškiais. Tikėtina, kad šiauliškių tarminių ypatybių gali būti

¹⁶ Šaltiniuose nerasta informacijos apie LKA Armališkių (534) punktą, todėl jis į sociokultūrinių tinklų analizę neįtrauktas.

¹⁷ Žemėlapis originalą žr. Aliūkaitė, Bakšienė, Jaroslaviėnė kt. 2014: 148.

perėmę Užsalių (518) ir Palómenės (519) bendruomenių nariai, vykstantys į Jónavą apsipirkti ir gydytis. Ganėtinai priklausomi nuo šiauliškių plote esančio LKA Bąbtų (470) punkto yra Muniškių (496) atstovai – iš čia vykstama į Bąbtų (470) mokyklą, paštą, ligoninę, bažnyčią ir prekybos vietas. Tačiau 1 paveiksle matyti, kad dalis muniškiečių renkasi Kaunė esančias gydymo įstaigas ir prekybos vietas, todėl Muniškių (496) bendruomenės nariai, perėmę šiauliškių tarminius požymius, juos gali perduoti ir kauniškiams¹⁸.

Šiaurinės kauniškių ploto dalies paribyje esančių LKA punktų nariai mokytis, gydytis ir apsipirkti (iš Kalnųjų (398) ir Giřkalnio (399)) arba tik apsipirkti (iš Vądžgirio (397)) vyksta į Rasėinius (364), todėl gali būti perėmę pietų žemaičių raseiniškių tarminių ypatybių. Vądžgiryjė (397) yra pagrindinė mokykla, gimnaziją baigti vądžgiriečiai vyksta ne į Rasėinius (364), o į geografiškai arčiau esantį ir raseiniškių patarmei priklausantį Eřžvilkó (395) LKA punktą. Pridurtina, kad galima aptartų kaimyninių patarmių kalbinių ypatybių sklaidą ir į kitas kauniškių gyvenamąsias vietas, į kurias išvardintų LKA punktų bendruomenių nariai migruoja¹⁹.

Taigi kauniškių sociokultūrinių tinklų analize statistinių duomenų pagrindu nustatyta, kad galima vakarų aukštaičių kauniškių tarminių ypatybių kaitos kryptis yra į pietų pusę, o pagrindinis veiksnys, galimai skatinantis migraciją už tarminio ploto ribų ir kartu kalbinę kaitą – patrauklesnės prekybos vietos gretimos patarmės teritorijoje esančiuose didmiesčiuose. Vis dėlto tik išsamesni tyrimai leistų įvertinti, ar migruojantys kauniškių bendruomenių nariai yra linkę išlaikyti gimtuosius tarminius požymius ar yra atviri tarminėms inovacijoms. Tai būtų galima patikrinti nustatčius, kurios patarmės požymiai yra labiau žymėti, kurio arčiausiai esančio urbanistinio centro trauka yra didesnė ir pan.

3.2. Galimai geriausiai ir blogiausiai išlaikomų tarminių ypatybių sritys kauniškių tarminiame plote

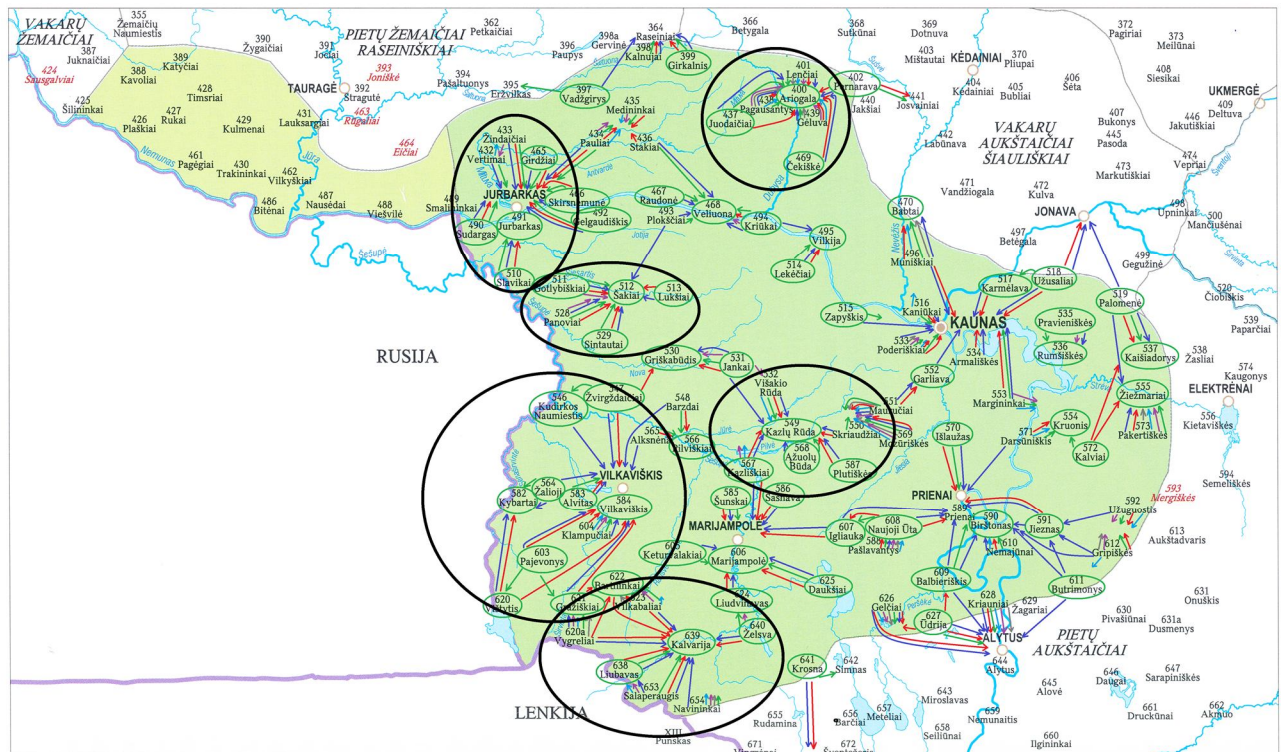
Nubraižius sociokultūrinius tinklus, išryškėjo zonos, kuriose matyti dėsningumą, t. y. daugiausia į vieną centrinę vietovę nukreiptų gyvenviečių, kurių narius sieja glaudūs, stiprūs, tankūs ir sudėtingos struktūros sociokultūriniai tinklai (žr. 2 pav.). Kuo daugiau rodyklių, einančių iš LKA punkto, tuo jo nariai yra mažiau savarankiški, priklausomi nuo kitos gyvenamosios vietovės. Pavyzdžiui, iš Gėlúvos (439) vykstama į Ariógalos (400) ligoninę, parduotuves, paštą, mokyklas,

¹⁸ Pridurtina, kad paribyje esantys Pėrnarava (402), Bąbtai (470) – šiauliškių patarmės LKA punktai.

¹⁹ Neatmestina galimybė, kad įtraukus kitų indikatorių, rezultatai kistų (pavyzdžiui, jeigu būtų nustatyta, į kuriuos miestus iš tiriamųjų tarminių plotų vykstama studijuoti baigus mokyklą, galimai išryškėtų, kad į tam tikrus LKA punktus „parsivežama“ ir geografiniu požiūriu atokesnėms patarmėms būdingų kalbinių ypatybių).

bažnyčių ir bibliotekas. Aptariamųjų vietovių narius jungia glaudžiai susiję tinklai, kauniškių tarminės ypatybės galimai yra gerai išlaikomos tokio pobūdžio zonų ribose, kalbinė kaita yra slopinama ir naujų tarminių ypatybių, pavyzdžiui, iš kitų patarmių, čia neturėtų būti fiksuojama.

2 paveikslas. Kauniškių tarminio ploto zonos, kuriose tarmė išlaikoma galimai geriausiai

Viename didžiausių Lietuvos tarminių plotų yra penki didieji miestai (t. y. traukos centrai), LKA punktai išsidėstę tankiai, todėl ir uždariausių tinklų zonų čia yra daug (šešios), vietomis jos persidengia. Uždariausi, tankiausi ir sudėtingiausios struktūros sociokultūriniai tinklai jungia LKA punktų narius, gyvenančius aplink Ariogalą (400), Jurbarką (491)²⁰, Šakių (512), Kazlų Rūdą (549), Vilkaviškį (584) ir Kalvariją (639). Daugiausia iš aplinkinių LKA punktų į nurodytus miestus vyksta apsipirkti, mokytis ir gydytis. Taigi aplinkinių LKA punktų gyventojai dažnai ir daugiau nei vienu būdu kontaktuoja su traukos centre gyvenančiais, o tai sudaro palankias sąlygas kauniškių patarimei išlikti.

Aptariamajame tarminiame plote intensyvi LKA punktų bendruomenės narių migracija ir į Kauną, Prieną (589), Marijampolę (606). Tačiau išvardintų stiprių traukos centrų zonų uždaramis vadinti nelinkstama, nes aplink šiuos miestus gyvenančius bendruomenės narius jungia daugiau atvirieji

²⁰ Aplink Jurbarką esanti zona uždara vadintina tik ekonominiu požiūriu, bet ne kalbiniu, nes šiame traukos centre kontaktuoja vakarų aukštaičiai kauniškiai ir pietų žemaičiai raseiniškiai, o dėl susiformavusio geolekto fiksuojami paprastėjantys tarminio varianto procesai (žr. Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014b: 261).

sociokultūriniai tinklai nei uždarieji, pavienių šiuos miestus supančių LKA punktų narių mobilumo kryptys labai įvairuoja.

Iki šiol aptarti didieji kauniškių tarminiame plote esantys miestai neabejotinai vadintini stabiliausiomis gyvenamosiomis vietovėmis. Tačiau sociokultūrinių tinklų analizės rezultatai gali rodyti dvejoją kalbinę situaciją jose. Socialinis stabilumas galimai užtikrina mažą tarminės kalbos kaitos grėsmę aptartose srityse. Tačiau pridurtina, kad į miestus nuolat migruojama iš socialiniu požiūriu nestabilių ir menkai apgyvendintų vietovių (jos sudaro 11 proc. visų kauniškių LKA punktų): Pāgausančio (438), Gėlivos (439), Póderiškių (533), Maurūčių (551), Mozūriškių (569), Pakertiškių (573), Klampūčių (604), Gelčių (626), Kriaunių (628), Grīpiškių (612), Vygrėlių (620a), Vilkabalių (623), Naviniūkų (654). Kontaktuojant su kitais šnekančiais, aplinkinių šnektų ir pašnekčių atstovų „nepatogiosios“, ryškiosios, tarminės ypatybės gali būti nivelijuojamos ir prisitaikoma prie traukos centruose vartojamo tarminės kalbos (arba kauniškių atveju – regioninio bendrinės kalbos) varianto. Bet blankiosios, tretinės, tarminės ypatybės yra nepastebimos, todėl išlieka ir yra „atsinešamos“ į miestus²¹.

Šie procesai sudaro palankias sąlygas pradėti formuoti naujiems ar stiprėti jau susiformavusiems tarminiams dariniams – ankstesniais tyrimais nustatytiems (Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014b: 261) ir šiuo tyrimu patvirtintiems pietinių vakarų aukštaičių regiolektui (centras – Marijampolė), stabiliams Jurbarko, Šakių ir pereiginiam Priėnų geolektui – ir gali lemti, kad ir traukos centruose, ir aplinkiniuose aptartų sričių LKA punktuose vartojamas tarminis variantas paprastėja²².

Taigi objektyviųjų veiksnių pagrindu atlikta analizė rodo, kad pavieniuose socialiniu požiūriu stabiluose ir uždary sociokultūrinių tinklų jungiamuose LKA punktuose tarminės ypatybės galimai yra gerai išlaikomos, o miestuose gyvenančių ir į juos migruojančių bendruomenės narių kauniškių patarmės išlaikymas priklauso nuo to, koks kalbinis variantas vartojamas traukos centre. Jį leidžia nustatyti subjektyviųjų faktorių analizė.

Teigiama, kad tarmės gyvybingumo laipsnis priklauso ir nuo to, kaip ją vertina patys šnekantieji, t. y. nuo kalbinių nuostatų patarmės atžvilgiu (Ramonienė 2013a: 1). Atlikti tyrimai rodo, kad Jurbarko (491), Šakios (512), Vilkaviškyje (584), Marijampolėje (606), Kybartuose (582), Kalvarijoje (639) ir Kaunė patarmės gyvybingumas yra aukštas, jį stiprina nedidelė skirtis nuo

²¹ Žr. Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014a: 46–47.

²² Apie geolekto ir regiolekto sampratas plačiau žr. Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014a: 41–44.

Čepaitienė, A. Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių Sociokultūriniai tinklai. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 136–159, www.taikomojikalbotyra.lt

bendrinės kalbos (dažnai tarmiškai kalbantys žmonės ją ir vadina bendrine kalba), patarmės prestižas yra aukštas, o nuostatos jos atžvilgiu – teigiamos (Dabašinskienė, Dagilytė 2013: 105–123; Bakšienė 2015: 1–20)²³.

Apibendrinant objektyviusius ir subjektyviusius kriterijus galima teigti, kad didžiojoje kauniškių ploto dalyje dominuoja tarminės, o ne bendrinės kalbos kodas. Jis vartojamas socialiniu požiūriu stabiliose ir nestabiliuose LKA punktuose, ne tik didžiojoje dalyje didmiesčių, bet ir mažesnėse bendruomenėse.

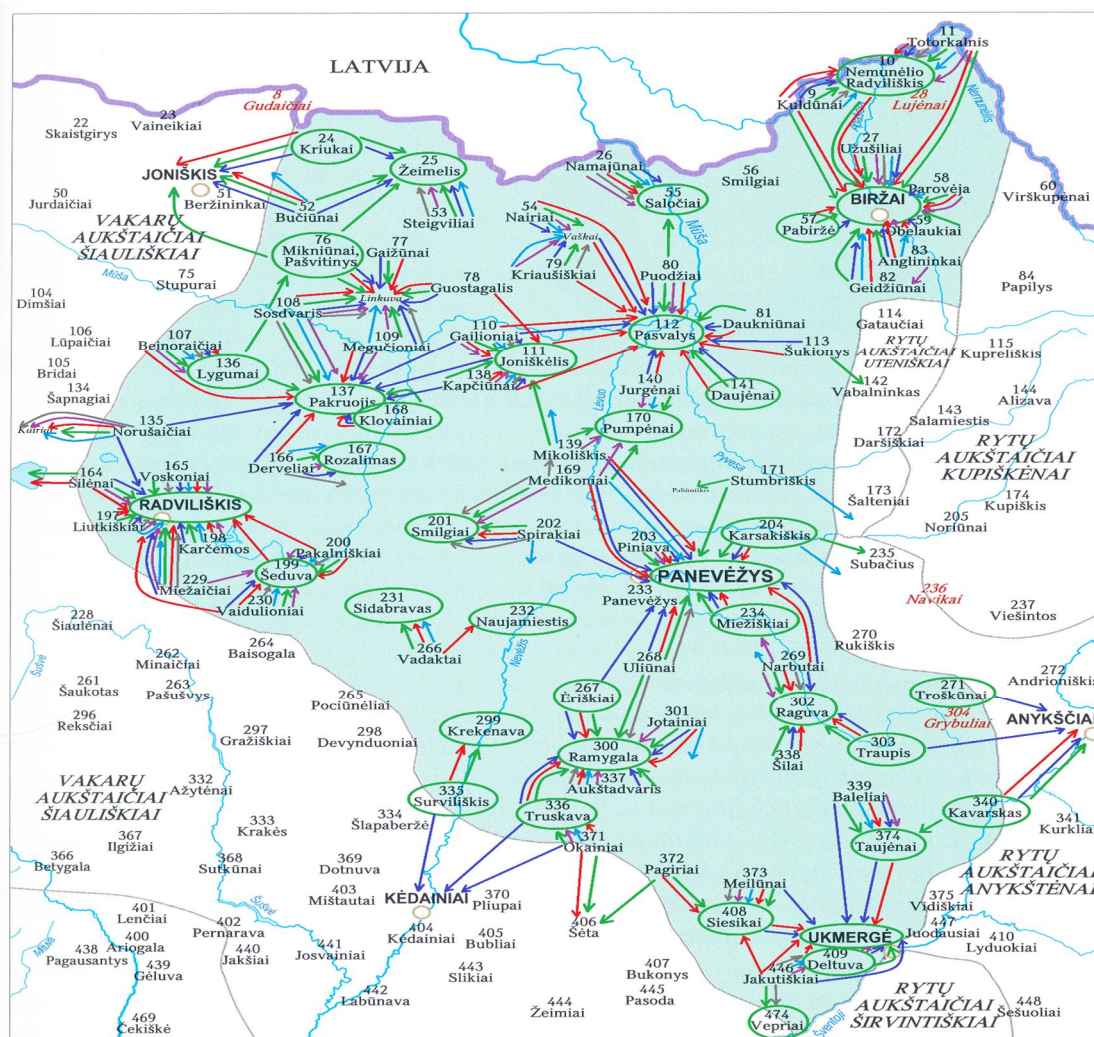
3.3. Panevėžiškių santykis su aplinkinėmis patarmėmis

Panevėžiškiai su aplinkinėmis patarmėmis kontaktuoja gana intensyviai – iš kiek mažiau nei penktadalio (19 proc.) panevėžiškių LKA punktų bendruomenės nariai migruoja į gyvenamąsias vietas, kuriose vartojamas kitos patarmės variantas (žr. 3 pav.). Taigi bendras patarmės izoliacijos lygis, atrodytų, yra vidutinis.

---

²³ Rimos Bakšienės straipsnyje nagrinėti Jurbarko ir Šakių atvejai, o Inetos Dabašinskienės ir Eglės Dagilytės darbe – Šakių, Vilkaviškio, Marijampolės, Kybartų, Kalvarijos ir Kauno. Kadangi dviejų pastarųjų autorių tyrime nagrinėtos jaunosios kartos kalbinės nuostatos, tai leidžia prognozuoti, kad kauniškių patarmės ypatybės bus gyvybingos ir ateityje (Dabašinskienė, Dagilytė 2013: 122).

3 paveikslas. Rytų aukštaičių panevėžiškių sociokultūriniai tinklai²⁴

Dažniausia kontaktuojama su vakarų aukštaičių šiauliškių plote esančių LKA punktų nariais. Šios patarmės ypatybių gali būti perimta iš Kriukų (24) ir Bučiūnų (52) į Jōniškį vykstant gydytis, mokytis ir apsipirkti, iš Mikniūnų, Pašvitinio (76) – mokytis; Norušaičių (135) bendruomenės nariams lankantis Kairiuosė esančioje bibliotekoje, pašte, bažnyčioje, lignoninėje, mokiniams lankant Kairių mokyklą; iš Šilėnų (164) vykstant į Šiaulius mokytis ir gydytis; iš Surviliškio (335), Truskavos (336), Ūkainių (371) – į Kėdainius (404) apsipirkti ir į Šėtą (406) mokytis, gydytis; mokytis čia vykstama ir iš Pagirių (372). Vėpriuose (474)²⁵ gyvenančių narių tarminis variantas taip pat galimai nevienalytis dėl Jonavos miesto traukos.

²⁴ Šaltiniuose nerasta informacijos apie LKA Smilgių (56) punktą, todėl jis į sociokultūrinių tinklų analizę neįtrauktas. Žemėlapis originalą žr. Aliūkaitė, Bakšienė, Jaroslaviėnė ir kt. 2014: 189.

²⁵ Geografinis atstumas tarp šio paribyje esančio LKA punkto ir didmiesčių panevėžiškių (Ukmergės) ir šiauliškių (Jonavos) platuose yra panašus, todėl galima daryti prielaidą, kad Vėprių (474) bendruomenės nariai migruoja ne tik panevėžiškių ploto ribose.

Į patarmės ploto rytinę pusę migruojama ne taip intensyviai. Rytų aukštaičių uteniškių tarminių ypatybių gali būti perėmę panevėžiškių plote esančių Šukionių (113) bendruomenės nariai, lankantys Vabalniūko (142) mokyklą, ir Stūmbriškio (171) gyventojai, vykstantys į pašta Tiltagaliuosė. Rytų aukštaičių anykštėnų tarminių požymių galimai fiksuojama Kašakiškyje (204), iš kurio važiuojama į uteniškių plote esantį Subačių (235) mokyti ir į Tiltagaliuosė esantį pašta. Taip pat akivaizdi Anųkščių trauka – į šį miestą iš Troškūnų (271) ir Traūpio (303) vykstama apsipirkti, o iš Kavársko (340) – apsipirkti, mokyti ir gydyti. Kaip ir kauniškių atveju, kaimyninių patarmių kalbinės ypatybės gali būti perduodamos ir į kitas panevėžiškių gyvenamąsias vietas, į kurias išvardintų LKA punktų bendruomenės nariai migruoja²⁶.

Aptarti duomenys leidžia manyti, kad tokiose paribinėse vietovėse kaip Norušaičiuose (135) gyvenantys bendruomenės nariai neabejotinai turėtų būti inovatyvūs, jie galimai pramaišiu vartoja panevėžiškių ir šiauliškių tarmines ypatybes, gimtieji tarminiai požymiai turėtų būti pakitę, nes su šiauliškių plote esančių Kairių bendruomene juos sieja stipresni, tankesni, sudėtingesnės struktūros tinklai nei su panevėžiškių plote esančio Radviliškio gyventojais (iš Norušaičių (135) vykstama į geografiniu požiūriu arčiau esančių Kairių biblioteką, pašta, bažnyčia, mokyklą, gydymo įstaigą, o į Radviliškį – tik apsipirkti).

Tačiau taip pat panevėžiškių ploto paribyje esančio LKA Bučiūnų (52) punkto atvejis rodo, kad paribinė geografinė padėtis ir atskirtis nuo stipriausiais, tankiausiai ir sudėtingiausios struktūros tinklais siejamų LKA punktų bendruomenių narių zonų nebūtinai reiškia, kad tarminės ypatybės tokioje gyvenamojoje vietovėje yra neišlaikomos ir sumišusios su kitos patarmės požymiais.

Pagal sociokultūrinių tinklų analizės rezultatus atrodytų, kad šioje vietovėje gyvenantys žmonės galėtų būti perėmę šiauliškiams būdingų tarminių ypatybių, nes Bučiūnų (52) bendruomenės narius ir Jónišio gyventojus jungia stiprūs, tankūs ir sudėtingos struktūros tinklai – į Jóniškį iš Bučiūnų (52) vykstama apsipirkti, mokyti ir gydyti.

Vis dėlto klasterinės analizės metodu patikrinus LKA Bučiūnų (52) punkto tarmiškumo lygį, statistiniai rezultatai parodė, kad pagal tarminių ypatybių vartojimo dažnį Bučiūnuose (52) gyvenančių bendruomenės narių kalba yra panašiausia į Pāsvalio (112) ir Kapčiūnų (138)

²⁶ Būtų galima vertinti ir atskirų LKA punktų izoliacijos lygį, nes panevėžiškių plotas tarminiu požiūriu yra nevientisas. Panevėžiškiai skiriami į šiaurės ir pietų (šiauriniai gyvena į šiaurę nuo Pānevėžio, pietiniai – į pietus nuo Pānevėžio; pagrindinė skiriamoji šiaurinių ir pietinių panevėžiškių ypatybė – skirtingas balsių redukcijos laipsnis (LKTCH 2004: 173)).

Čepaitienė, A. Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių Sociokultūriniai tinklai. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 136–159, www.taikomojikalbotyra.lt

gyventojų, t. y. į žmonių iš centrinių LKA punktų, kuriuose tarminiškumas yra puikiai išlaikomas (Pukevičiūtė 2015: 175–195). Vadinasi, panevėžiškių tarminės ypatybės Bučiūnuose nevarijuoja ir nenyksta, jų šiauliškių tarminiai požymiai nekeičia.

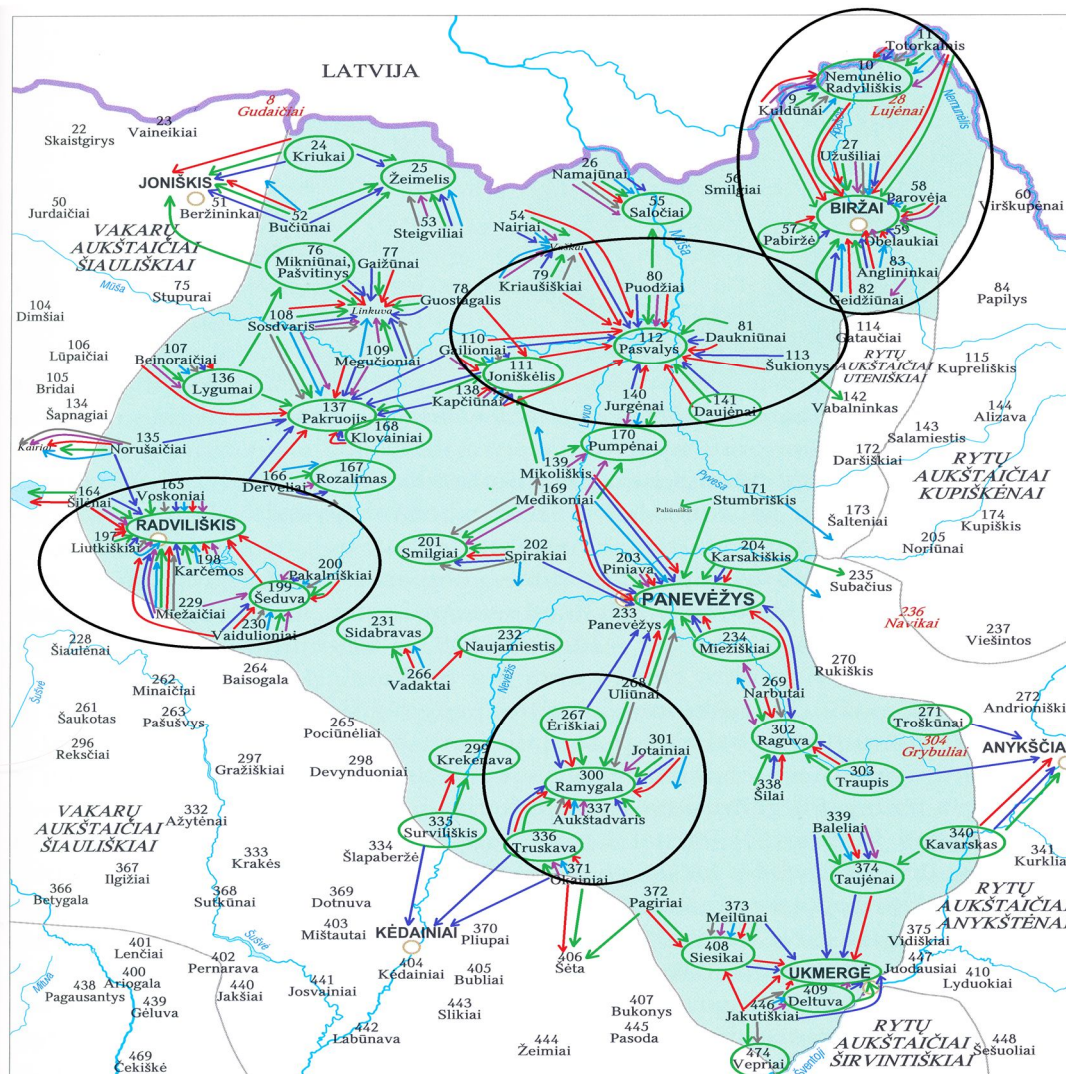
Šis atvejis taip pat rodo, kad panevėžiškių tarminės ypatybės yra labiau žymėtos nei šiauliškių. Bučiūnų (52) bendruomenės narių kalboje fiksuojamų ypatybių kaitos kryptis yra ne į vakarus, Jóniškį, o į rytus, Pānevėžį – akivaizdi Pānevėžio kaip urbanistinio centro trauka. Vadinasi, šis atvejis gali rodyti panevėžiškių tarminių ypatybių skvarbą į kitus, šiuo atveju šiauliškių, tarminių plotus. Tai patvirtina jau atliktus tyrimus, kuriais nustatyta stipri panevėžiškių įtaka šiauliškiams (Aliūkaitė, Bakšienė, Jaroslaviėnė ir kt. 2014: 156). Pridurtina, kad aptariamasis tarminis variantas laikytinas ir vienu iš skvarbiausių apskritai visame rytų aukštaičių plote (Aliūkaitė, Bakšienė, Jaroslaviėnė ir kt. 2014: 191).

Taigi, remiantis sociokultūrinių tinklų analize, atrodytų, kad panevėžiškių tarminių ypatybių kaitos kryptis galimai yra į vakarų pusę, o svetimos patarmės požymių dažniausia galimai perima jaunoji karta, vykstanti mokytis į panevėžiškių tarminio ploto užribyje esančių LKA punktų mokyklas. Tačiau šiuos rezultatus reikėtų vertinti atsargiai, nes, kaip parodė Bučiūnų (52) atvejis ir kitų tyrėjų darbai, intensyvūs kontaktai su kaimyninių patarmių nariais nebūtinai lemia gimtosios patarmės kaitą.

3.4. Galimai geriausiai ir blogiausiai išlaikomų tarminių ypatybių sritys panevėžiškių tarminiame plote

Panevėžiškių tarminiame plote sričių, kuriose šios patarmės skiriamieji požymiai yra išlaikomi galimai geriausiai, yra mažiau nei kauniškių. Tai rodytų, kad grėsmė panevėžiškių tarminėms ypatybėms kisti yra didesnė. Tačiau keturios stipriausiais, uždariausiais, sudėtingos struktūros ir tankiausiai sociokultūriniais tinklais susietų bendruomenės narių zonos dengia beveik visą panevėžiškių plotą: šiaurinėje dalyje uždariausios sritys yra Bīržų ir Pāsvalio (112) apylinkėse, vidurinėje – Radvīliško, pietinėje – Ramygalos (300) (žr. 4 pav.). Dažniausia į šias vietas vykstama gydytis, apsipirkti ir mokytis. Vadinasi, panevėžiškių patarmės plote tarminiai požymiai turėtų būti išlaikomi panašiai gerai kaip ir kauniškių, jeigu didžiuosiuose traukos centruose vartojamas tarminis variantas.

4 paveikslas. Panevėžiškių tarminio ploto zonos, kuriose tarmė išlaikoma galimai geriausiai

Panevėžiškių tarminiam plote akivaizdi LKA punktų bendruomenės narių trauka ir į Liňkuvą, Pakruojį (137), Pānevėžį, Ūkmergę²⁷. Dažniausia čia vykstama gydytis ir apsipirkti. Tačiau išvardintų stiprių traukos centrų apibrėžti nelinkstama, nes aplink šiuos miestus gyvenančius bendruomenės narius jungia daugiau atvirieji sociokultūriniai tinklai nei uždarieji, jie yra nesudėtingos struktūros, o Panevėžyje ir Ukmergėje galima vartojamas nevienalytis kalbinis variantas (žr. 3. 2. poskyrį dėl miestuose vartojamo kalbos varianto).

Tai pagrindžia ir intensyvi patarmės atstovų migracija į didesnius panevėžiškių miestus iš aplinkinių gyvenamųjų vietovių, kuriose neišvystyta infrastruktūra, gyvena mažos bendruomenės. Tokios vietovės sudaro beveik trečdalį visų panevėžiškių LKA punktų (27 proc. iš 84 tiriamųjų):

²⁷ Šis miestas yra trijų patarmių (panevėžiškių, anykštėnų ir šiauliškių) sankirtoje, todėl analizuojant sociokultūrinius panevėžiškių tinklus, šis atvejis vertintinas sąlygiškai.

Čepaitienė, A. Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių Sociokultūriniai tinklai. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 136–159, www.taikomojikalbotyra.lt

Totorkalnis (11), Kuldūnai (9), Namajūnai (26), Užšiliai (27), Parovėja (58), AŅglininkai (83), Steigviliai (53), Beinoraičiai (107), Sósdivaris (108), Megučióniai (109), Gailióniai (110), Norušaičiai (135), Kapčiūnai (138), Voskóniai (165), Medikóniai (169), Liūtikiškiai (197), Pakalniškiai (200), Miežaičiai (229), Vaidulióniai (230), Narbutai (269), Aukštádivaris (337), Meilūnai (373) ir Jakūtiškiai (446). Didelis šių vietovių bendruomenės narių mobilumo lygis preliminariai leistų panevėžiškių patarmę vadinti nestatiška ir prognozuoti, kad ji ateityje gali kisti labiau nei kauniškių.

Dėl tokių migracijos mastų stiprėja ar formuojasi naujieji tarminiai dariniai: vakarinių rytų aukštaičių regiolektó (centras – Panevėžys), stabilių Bíržų ir Pásvalio geolekto sritys. Tai patvirtinta jau atliktus tyrimus (Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014b: 261).

Vis dėlto tikėtina, kad intensyvūs komunikacijos procesai tarp įvairių panevėžiškių LKA punktų nemažina šios patarmės gyvybingumo laipsnio, jis galėtų būti panašus net į kauniškių. Taip deklaruojama remiantis kitų autorių nustatytais subjektyviaisiais patarmės vartotojų duomenimis. Jie parodė, kad dauguma šiaurinės panevėžiškių ploto dalies bendruomenės narių, gyvenančių Bíržuose, Pasvalyje (112), Linkuvojė ir Pakrúojyje (137), vartojamą tarminį variantą laiko prestižisku, jų nuostatos vartojamos patarmės atžvilgiu yra teigiamos, tarmiškai šneka ir jauniausioji karta (Ramonienė 2013b: 83²⁸; Aliūkaitė, Mikulėnienė 2016: 99–112)²⁹. O pietinėje panevėžiškių ploto dalyje patarmės gyvybingumą sustiprina taip pat aukštas pagrindiniame traukos centre – Panevėžyje – vartojamo tarmės varianto prestižas (Aliūkaitė, Bakšienė, Jaroslaviėnė ir kt. 2014: 191; Geržotaitė 2016: 138).

Taigi nors aptartose srityse vartojamas tarminis variantas galimai nėra vienalytis (tikėtina minimali kaita yra pačios patarmės viduje – šnektose, pašnektėse – siekiant prisitaikyti prie didesnėse bendruomenėse vartojamo tarminió variánto), tačiau ir sociokultūrinių tinklų analizės metu gauti objektyvieji duomenys, ir kitų autorių aprašyti subjektyvieji leidžia teigti, kad didžioji dalis panevėžiškių tarminių ypatybių yra panašiai gerai išlaikomos visame tarminiame plote. Vienas iš pagrindinių tai palaikančių faktorių yra tarminio kalbos variánto vartosena ne tik kaimuose, bet ir didžiuosiuose miestuose.

²⁸ Pridurtina, kad tame pačiame tyrime, bendrai kalbant apie Aukštaitijos regione esančius miestus, tvirtinama, kad tarmės miestuose gyvos, tačiau jų gyvybingumas laipsniškai mažėja ir per vieną ar dvi kartas tarmės išnyks iš miesto žmonių, ypač jaunimo, kalbos (Ramonienė 2013b: 88–90).

²⁹ Ramonienės straipsnyje atliktas Bíržų, Pásvalio (112), Linkuvós ir Pakrúojo (137) gyventojų nuostatų tyrimas, Aliūkaitė ir Mikulėnienė tyrė Bíržų jauniausios kartos tarminę savimoneę perceptyviosios dialektologijos instrumentais.

4. Gretinamoji kauniškių ir panevėžiškių sociokultūrinių tinklų analizė

Palyginus kauniškių ir panevėžiškių sociokultūrinių tinklų požymius, matyti, kad abiejų patarmių atstovų mobilumo lygis ploto viduje yra aukštesnis už migraciją į aplinkinių patarmių bendruomenes, neženkliai skiriasi tik izoliuotų LKA punktų kiekis: kauniškių plote jų fiksuojama 90 proc., panevėžiškių – 81 proc. Tačiau tai nereiškia, kad panevėžiškių tarminės ypatybės yra blogiau išlaikomos nei kauniškių, nes sritys, kuriose tarminiai požymiai yra išlaikomi geriausiai, dengia didelę abiejų tarminių plotų dalį (atitinkamai 6 ir 4 zonos, kuriose LKA punktų bendruomenės narius jungia stipriausi, uždariausi, tankiausi, sudėtingiausios struktūros tinklai) (žr. 2 lentelę ir 5 paveikslą).

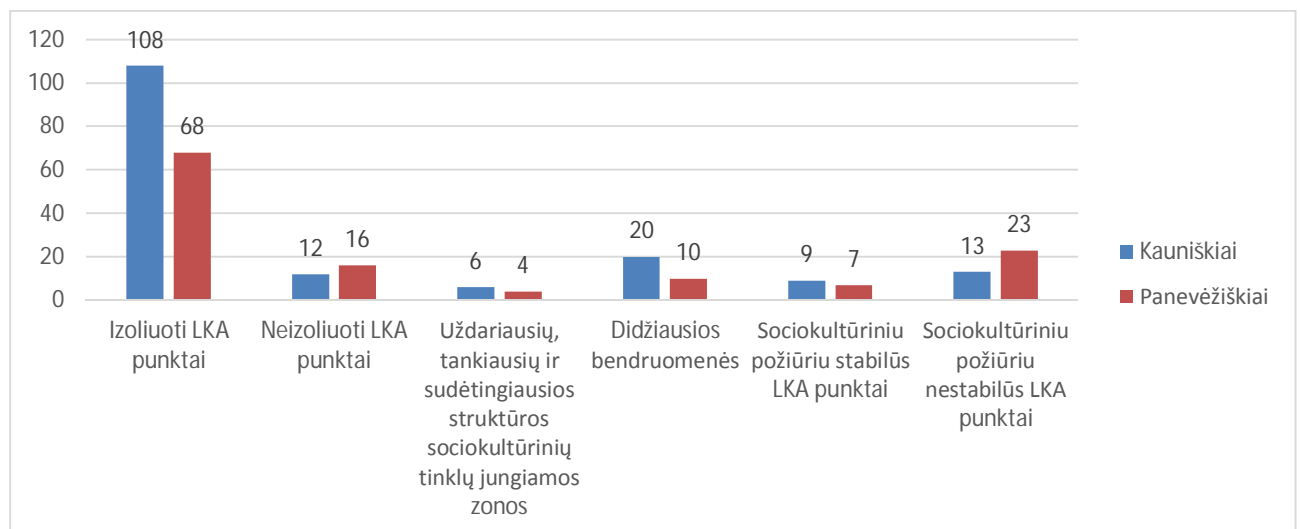
Dėl šių faktorių galimai slopinama tarminė kaita ir palaikomas abiejų tiriamųjų patarmių gyvybingumas. Geras tarminių požymių išlaikymo rodiklis ir aukštas prestižo lygis leidžia hipotetiškai teigti, kad kauniškių ir panevėžiškių kalbinės ypatybės yra labiau žymėtos nei kaimyninių patarmių. Todėl įvertinus atliktos sociokultūrinių tinklų analizės rezultatus, galima daryti prielaidą, kad migracija į kitos patarmės plotą gali rodyti ne tik kaitą, veikiau kauniškių ir panevėžiškių tarminių ypatybių skvarbą į migruojamus užribio LKA punktus. Tai leistų prognozuoti, kad tiriamosios patarmės ateityje bus ne paveikios kalbinėms inovacijoms, o, atvirkščiai, skverbsis į kitas, kalbiniu požiūriu silpnesnes, patarmes.

2 lentelė. Kauniškių ir panevėžiškių sociokultūrinių tinklų požymiai

LKA punktų bendruomenės narius jungiančių sociokultūrinių tinklų požymiai	Kauniškiai (120 LKA punktų)	Panevėžiškiai (84 LKA punktai)
LKA punktų izoliacijos lygis	90 proc. izoliuotų LKA punktų (į kitos patarmės bendruomenės migruojama iš 10 proc. (12) LKA punktų: Ūdrijos (627), Gelčių (626), Balbiariškio (609), Butrimonių (611), Krosnės (641), Žiežmarių (555), Užsalių (518), Palómenės (519), Muniškių (496), Kalnūjų (398), Girkalnio (399), Vādžgario (397))	81 proc. izoliuotų LKA punktų (į kitos patarmės bendruomenės migruojama iš 19 proc. (16) LKA punktų: iš Kriukų (24), Bučiūnų (52), Mikniūnų, Pāsvitinio (76), Norušaičių (135), Šilėnų (164), Surviliškio (335), Truskavos (336), Ūkainių (371), Pagirių (372), Vėprių (474), Šukionių (113), Stūmbriškio (171), Kašakiškio (204), Troškūnų (271), Traūpio (303), Kavārsko (340))
Zonos, kurias jungia uždariausi, tankiausi ir sudėtingiausios struktūros sociokultūriniai tinklai	6 (aplink Ariógalą (400), Jūrbarką (491), Šakiūs (512), Kazlų Rūdą (549), Vilkaviškį (584), Kalvariją (639))	4 (aplink Biržus, Pāsvalį (112), Radviliškį, Ramýgalą (300))

Didžiausios bendruomenės (daugiau kaip 1500 gyventojų)	20 Kaūnas (299 466), Marijampolė (38 846), Vilkaviškis (11 547), Garliavą (11 264), Jurbarkas (11 232), Prienai (9 867), Kaišiadorys (8 369), Kazlų Rūdą (6 635). Šakiai (5 845), Kybartai (5 631), Kalvariją (4 908), Žiežmariai (3 400), Ariogala (3 208), Birštonas (2 554), Pilviškiai (2 305), Vilkiją (2 030), Geļgaudiškis (1 761), Kudirkos Naūmiestis (1 666), Rumšiškės (1 651), Bābtai (1 563)	10 (9) Panevėžys (95 218), Ukmergė (22 253), Radviliškis (16 710), Biržai (12 465), Pasvalys (7 077), Pakruojis (5 139), Šeduvā (2895), Linkuvā (1 665), Krekenavā (1636), Ramyga (1 581)
LKA punktai, kuriuose geriausiai išvystyta infrastruktūra (sociokultūrinio požiūriu stabilūs)	9 (Ariogala (400), Jurbarkas (491), Šakiai (512), Kaūnas, Kazlų Rūdā (549), Vilkaviškis (584), Prienai (589), Marijampolė (606) ir Kalvarijā (639))	7 (6) (Linkuvā, Biržai, Pasvalys (112), Pakruojis (137), Radviliškis, Panevėžys, Ukmergė)
LKA punktai, kuriuose infrastruktūra yra neišvystyta (sociokultūrinio požiūriu nestabilūs)	13 (Pagausantys (438), Gėluva (439), Pōderiškiai (533), Maurūčiai (551), Mozūriškės (569), Pakertiskės (573), Klampūčiai (604), Gelčiai (626), Kriauniāi (628), Gripiškės (612), Vygrėliai (620a), Vilkabalai (623), Naviniškai (654))	23 (Totorkalnis (11), Kuldūnai (9), Namajūnai (26), Užsiliai (27), Parōvėja (58), Aņglininkai (83), Steigviliai (53), Beinorāičiai (107), Sōsdvaris (108), Megučioniai (109), Gailioniai (110), Norušaičiai (135), Kapčioniai (138), Voskōniai (165), Mėdikoniai (169), Liūtikiškiai (197), Pakalniškiai (200), Miežaičiai (229), Vaidulioniai (230), Narbutai (269), Aukštadvaris (337), Meilūnai (373), Jakūtiškiai (446))

Tokiu atveju neizoliuoti LKA punktai vadintini ne tik kanalais, kuriais migruojant į kaimyninių patarmių plotus bendruomenės narių kalboje atsiranda kitų patarmių ypatybių (tokiu atveju tarminės kaitos grėsmė kauniškių ir panevėžiškių LKA punktuose yra beveik vienodai menka), bet ir vietovėmis, per kurias pagal statistinius duomenis kauniškių ir panevėžiškių tarminės ypatybės skverbiasi į kitų patarmių LKA punktus. Matyti, kad abiejų tiriamųjų patarmių skvarbos į tarminį užribį lygis yra panašus – iš 12 kauniškių ir iš 16 panevėžiškių LKA punktų migruojama į kaimyninių patarmių plotus.

5 paveikslas. Kauniškių ir panevėžiškių sociokultūrinių tinklų požymiai

O gausus kiekis didžiausių bendruomenių tarminiuose plotuose gali rodyti esant veikiau didesnę tarminės kaitos, naujų tarminių darinių susidarymo grėsmę nei tarminių požymių stabilumą. Tai reikštų, kad kauniškių patarmės plote galima tarminė kaita yra didesnė nei panevėžiškių. Tačiau uždari, tankūs, sudėtingos struktūros tinklai jungia 6 iš 20 didžiųjų kauniškių ir 4 iš 10 (9) didžiųjų panevėžiškių gyvenamųjų vietovių bendruomenių narius su aplinkiniais LKA punktu atstovais. Todėl preliminariai būtų galima teigti, kad kauniškių ir panevėžiškių tarminiai požymiai turėtų būti išlaikomi panašiai gerai.

Taigi objektyviųjų ir subjektyviųjų faktorių analizė išryškino abiejų tiriamųjų patarmių aukštą gyvybingumo laipsnį ir galimai daromą įtaką kitoms patarmėms. Skirtumas tas, kad, be kitų svarbių veiksnių, kauniškiai tarmę išlaiko dėl jos tapatinimo su bendrine kalba, o panevėžiečiai – dėl tarmės išlaikymo šios patarmės ploto miestuose. Vadinasi, objektyviosios tarmių išlaikymo priežastys yra labai panašios, skiriasi tik subjektyviosios.

5. Išvados

Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių sociokultūrinių tinklų analizė patvirtino, kad abi patarmės kalbiniu požiūriu yra panašaus stiprumo ir aukšto gyvybingumo. Tarminės ypatybės geriausiai išlaikomos 6 kauniškių (aplink Ariogalą (400), Jūrbarką (491), Šakiūs (512), Kazlų Rūdą (549), Vilkaviškį (584), Kalvariją (639)) ir 4 panevėžiškių (aplink Biržus, Pāsvalį (112), Radviliškį, Ramýgalą (300)) zonose.

Patarmių kaitos procesus galimai labiausiai lemia aukštas mobilumo lygis tarminių plotų viduje, o ne kitų patarmių poveikis – niveliuojamos skiriamosios, ryškiosios, tarminės ypatybės. Pagrindiniai veiksniai, skatinantys migraciją ir kartu galimą tarminę kaitą plotų viduje yra patrauklios prekybos vietos ir gydymo įstaigos artimiausiuose LKA punktuose, o į kitų patarmių plotus vykstama dėl prekybos vietų patrauklumo (kauniškių atveju) arba dėl mokymosi įstaigų trūkumo gimtosiose vietovėse (panevežiškių atveju).

Galima kauniškių tarminių ypatybių kaitos kryptis yra pietų, o panevėžiškių – vakarų pusė. Tačiau tikėtina, kad gali būti priešingai – kauniškių tarminės ypatybės intensyviausiai skverbiasi į pietų aukštaičių, o panevėžiškių – į vakarų aukštaičių šiauliškių tarminį plotą.

Aptarti rodikliai leidžia hipotetiškai prognozuoti, kad, nepaisant panašumų ir skirtumų su bendrine kalba, abi patarmės turi panašias sąlygas išlikti ir stiprėti.

Duomenų šaltiniai

Adresų katalogas. Prieiga internetu: <http://adresai.vilnius21.lt> (žiūrėta 2015-08-05).

Ambulatorijos. Prieiga internetu:

<http://www.ambulatorijos.lt/index.php?D=1&search=1&miestas=Kupi%C5%A1kio%20r.&pg=1> (žiūrėta 2015-08-05).

Kur gyvenu. Prieiga internetu: http://kurgyvenu.lt/Birzu_r_sav-Sukioniu_k/Sodziaus_g.15-JbbqQ (žiūrėta 2015-08-05).

Lietuvos medicina. Prieiga internetu: <http://www.medicina.lt/rubrika/Ambulatorijos-medicinos-punktai/100199074> (žiūrėta 2015-08-05).

Literatūros sąrašas

- Aliūkaitė, D. 2007. *Tarminis kalbėjimas ir bendrinė kalba: objektyviųjų ir subjektyviųjų skirtumų kultūrinė vertė*. Daktaro disertacija (rankraštis). Kaunas: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas.
- Aliūkaitė, D., R. Bakšienė, J. Jaroslavienė, G. Judžentytė, A. Leskauskaitė, J. Lubienė, V. Meiliūnaitė, D. Pakalniškienė, V. Ragaišienė, R. Rinkauskienė, J. Švambarytė-Valužienė, J. Urbanavičienė, D. Vaišnienė. 2014. Punktų tinklo tankis geolingvistinės skirties aukštaičiai: žemaičiai požiūriu. *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*. D. Mikulėnienė, V. Meiliūnaitė (sud.). Vilnius: Briedis, 129–196.
- Aliūkaitė, D., J. Jaroslavienė, V. Meiliūnaitė. 2014. Teoriniai medžiagos rinkimo pagrindai. Anketų (klausymynų) sudarymo principai. *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*. D. Mikulėnienė, V. Meiliūnaitė (sud.). Vilnius: Briedis, 49–75.
- Aliūkaitė, D., V. Meiliūnaitė, D. Mikulėnienė. 2014. Apibendrinimas: dinamiškumo samprata tarmių kaitos laikotarpiu. *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*. D. Mikulėnienė, V. Meiliūnaitė (sud.). Vilnius: Briedis, 263–266.
- Aliūkaitė, D., D. Mikulėnienė. 2014a. Geolingvistika: ideologija, teorija ir metodai. Pagrindinės sąvokos. *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*. D. Mikulėnienė, V. Meiliūnaitė (sud.). Vilnius: Briedis, 29–47.
- Aliūkaitė, D., D. Mikulėnienė. 2014b. Geolektų ir regioninių dialektų formavimosi ypatumai Lietuvoje. *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*. D. Mikulėnienė, V. Meiliūnaitė (sud.). Vilnius: Briedis, 257–266.
- Aliūkaitė, D., D. Mikulėnienė. 2016. Naivosios dialektologijos instrumentai ir tyrimų kryptys: variantų arealai mentaliniuose jaunųjų biržiečių žemėlapuose. *Acta Linguistica Lithuanica* 74, 89–120.
- Babel, M. 2012. Evidence for phonetic and social selectivity in spontaneous phonetic imitation. *Journal of Phonetics* 40 (1), 177–189.
- Bakšienė, R. 2015. Tarminio kalbėjimo savivertė ir gyvybingumas: XXI a. pradžios Šakių ir Jurbarko šnektos. *Lietuvių kalba* 9, 1–20. Prieiga internetu: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/172/140> (žiūrėta 2016-02-04).

- Čepaitienė, A. Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių Sociokultūriniai tinklai. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 136–159, www.taikomojikalbotyra.lt
- Borgatti, S. P., M. G. Everett, J. C. Johnson. 2013. *Analyzing Social Networks*. London: Sage Publications.
- Borgatti, S. P., M. G. Everett, L. C. Freeman. 2002. *Ucinet 6 for Windows: Software for Social Network Analysis*. Harvard, MA: Analytic Technologies.
- Brennan, S. E., H. H. Clark. 1996. Conceptual pacts and lexical choice in conversation. *Journal of Experimental Psychology* 22 (6), 1482–1493.
- Chambers, J. K. 2002. Dynamics of dialect convergence. *Journal of Sociolinguistics* 6, 117–30.
- Dabašinskienė, I., E. Dagilytė. 2013. Suvalkiečių išskirtinumas: būdo savybės ar kalbėjimas? *Miestai ir kalbos II*. M. Ramonienė (moksl. red.). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 105–123.
- Falkowski, T. 2009. *Community Analysis in Dynamic Social Networks*. Doctoral dissertation. Göttingen: Sierke. Prieiga internetu: <http://d-nb.info/995040419/34> (žiūrėta 2016-01-12).
- Geržotaitė, L. 2016. Jaunųjų šiauliškių ir panevėžiškių tarminė savimonė: ribos mentaliniuose žemėlapuose. *Acta Linguistica Lithuanica* 74, 121–142.
- Hanneman, R. A., M. Riddle. 2005. *Introduction to social network methods*. Riverside, CA: University of California, Riverside. Prieiga internetu: <http://faculty.ucr.edu/~hanneman/> (žiūrėta 2016-02-04).
- LKA 1977. *Lietuvių kalbos atlasas*, T. 1. Leksika. K. Morkūnas (ats. red.). Vilnius: Mokslas.
- LKA 1982. *Lietuvių kalbos atlasas*, T. 2. Fonetika. K. Morkūnas (ats. red.). Vilnius: Mokslas.
- LKA 1991. *Lietuvių kalbos atlasas*, T. 3. Morfologija. K. Morkūnas (ats. red.). Vilnius: Mokslas.
- LKTCH 2004. *Lietuvių kalbos tarmių chrestomatija*. R. Bacevičiūtė, A. Ivanauskienė, A. Leskauskaitė, E. Trumpa (sud.). Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Mikulėnienė, D., V. Meiliūnaitė (sud.). 2014. *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolinguistinis ir sociolinguistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*. Vilnius: Briedis.
- Milroy, L. 1987. *Language and Social Networks*. 2nd ed. Oxford: Blackwell.
- Milroy, L. 2000. Social network analysis and language change: Introduction. *European Journal of English Studies* 4 (3), 217–223.
- Milroy, L. 2002. Social Networks. *The Handbook of Language Variation and Change*. J. K. Chambers, P. Trudgill, N. Schilling-Estes (eds). Oxford: Blackwell. Prieiga internetu: http://www.blackwellreference.com/subscriber/book?id=g9781405116923_9781405116923 (žiūrėta 2016-01-12).
- Noble, B., R. Fernández. 2015. Centre stage: How social network position shapes linguistic coordination. *Proceedings of the 6th Workshop on Cognitive Modeling and Computational Linguistics*, 29–38.
- Pickering, M. J., V. S. Ferreira. 2008. Structural priming: a critical review. *Psychological Bulletin* 134 (3), 427–459.
- Pukevičiūtė, A. 2015. Rytų aukštaičiai panevėžiškiai: klasterinė analizė ieškant tarmiškumo. *Acta Linguistica Lithuanica* 72, 175–195.
- Ramonienė, M. 2013a. Tarmės socialinė vertė: Lietuvos miestų jaunimo kalbinės nuostatos. *Taikomoji kalbotyra* (2). Prieiga internetu: <http://mif.vu.lt/ojs/index.php/taikomoji-kalbotyra/article/view/21/12> (žiūrėta 2016-02-04).

Čepaitienė, A. Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių Sociokultūriniai tinklai. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 136–159, www.taikomojikalbotyra.lt

Ramonienė, M. 2013b. Tarmės Aukštaitijos miestuose: mokėjimas, vartojimas ir kalbinės nuostatos. *Miestai ir kalbos II*. M. Ramonienė (moksl. red.). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 75–90.

Sarhimaa, A. 2009. Social Network Theory as a framework for studying minor Finnic languages with special reference to Karelian. *The Quasiquicentennial of the Finno-Ugrian Society. Memoires de la Societe Finno-Ougrienne* 258, 161–190.

Trudgill, P. J. 2008. Social structure and language change. Prieiga internetu: <https://www.kul.pl/files/165/monograf/reading/SocialStructureandChange.pdf> (žiūrėta 2016-01-12).

Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių sociokultūriniai tinklai

Agnė Čepaitienė

Santrauka

Straipsnyje remiamasi universalia socialinių tinklų teorija ir pateikiami sociokultūriniai tinklai dviejų patarmių – vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių – tarminiuose plotuose. Darbe tiriama, kokiomis kryptimis migruoja „Lietuvių kalbos“ atlaso gyvenamųjų vietovių (LKA punktų) bendruomenės nariai. Pagal tai nustatomos hipotetinės aukštą patarmių gyvybingumo laipsnį turinčios LKA punktų zonos.

Tiriamąją medžiagą sudaro 2011–2015 metų statistiniai duomenys, užfiksuoti 176 LKA punktuose (121 kauniškių ir 86 panevėžiškių). Surinkta medžiaga suvesta į lentelę; pagal 6 kriterijus (LKA punktų bendruomenės narių judėjimo kryptis į mokyklą, ligoninę, biblioteką, bažnyčią, paštą ir prekybos vietas) kompiuterine programa „Paint“ kauniškių ir panevėžiškių tarminiuose plotuose nubraižyti sociokultūriniai tinklai; remiantis socialinių tinklų teorija, analizuota sociokultūrinių tinklų struktūra ir nustatytos hipotetinės aukštą patarmių gyvybingumo laipsnį turinčios LKA punktų zonos. Tokiu būdu įvertintas LKA punktų gyvybingumas, socialinė struktūra, komunikaciniai situacijų tinklai ir galimos tarminių ypatybių kaitos kryptys.

Rezultatai rodo, kad abi patarmės kalbiniu požiūriu yra panašaus stiprumo ir aukšto gyvybingumo. Tarminės ypatybės galimai geriausiai išlaikomos Ariogalos, Jurbarko, Šakių, Kazlų Rūdės, Vilkaviškio, Kalvarijos ir Biržų, Pėsvalio, Radviliškio, Ramygalos apylinkėse.

Patarmių kaitos procesus galimai labiausiai lemia aukštas mobilumo lygis tarminių plotų viduje, o ne kitų patarmių poveikis. Vidinę migraciją skatina patrauklios prekybos vietos ir gydymo įstaigos

Čepaitienė, A. Vakarų aukštaičių kauniškių ir rytų aukštaičių panevėžiškių Sociokultūriniai tinklai. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 136–159, www.taikomojikalbotyra.lt

artimiausiuose LKA punktuose, o į kitų patarmių plotus vykstama dėl prekybos vietų patrauklumo (kauniškių atveju) arba dėl mokymosi įstaigų trūkumo gimtosiose vietovėse (panevėžiškių atveju).

Galima kauniškių tarminių ypatybių kaitos kryptis yra pietų, o panevėžiškių – vakarų pusė. Tačiau tikėtina, kad gali būti priešingai – kauniškių tarminės ypatybės intensyviausiai skverbiasi į pietų aukštaičių, o panevėžiškių – į vakarų aukštaičių šiauliškių tarminį plotą.

Aptarti rodikliai leidžia hipotetiškai prognozuoti, kad nepaisant panašumų ir skirtumų su bendrine kalba, abi patarmės turi panašias sąlygas išlikti ir stiprėti.

Socio-cultural network of Western Aukštaitians of Kaunas and Eastern Aukštaitians of Panevėžys

Agnė Čepaitienė

Summary

The article is based on a universal social network theory. It also offers a socio-cultural network of two subdialect areas: Western Aukštaitians of Kaunas and Eastern Aukštaitians of Panevėžys. The paper attempts to investigate migration directions of residents of the inhabited areas included into the Atlas of Lithuanian Language (ALL points). They are used to identify hypothetical zones of ALL points demonstrating a high degree of subdialect vitality.

The research material consists of statistical data of 176 ALL points (121 of Western Aukštaitians of Kaunas and 86 of Eastern Aukštaitians of Panevėžys) collected in 2011–2015. The data is summarized in a table. The paper also includes a socio-cultural network completed with the help of the software Paint referring to 6 criteria: movement directions (to schools, hospitals, libraries, churches, post offices and supermarkets) of the communities' members residing in the ALL points and covering dialectal areas of Western Aukštaitians of Kaunas and Eastern Aukštaitians of Panevėžys. The paper evaluates the viability, social structure, communicative networks of situations and possible directions of dialectal changes of ALL points.

The results show that both subdialects are linguistically similar in strength; both demonstrate high vitality. Dialectal features seem to be best maintained in and around Ariogala, Jurbarkas, Šakiai, Kazlų Rūda, Vilkaviškis, Kalvarijà and Biržai, Pasvalys, Radviliškis, Ramygala.

Subdialect changes have been mainly determined by a high degree of mobility within the dialectal areas rather than the impact of other dialects. Internal migration is stimulated by attractive supermarkets and medical institutions in the nearest ALL points, while migration to other areas of subdialects is motivated by attractive supermarkets (in case of Western Aukštaitians of Kaunas) or a lack of educational institutions in the original places of residence (in case of Eastern Aukštaitians of Panevėžys).

A possible direction of changing dialectal features is the south in case of Western Aukštaitians of Kaunas and the west in case of Eastern Aukštaitians of Panevėžys. However, the opposite direction is not excluded: dialectal features of Western Aukštaitians of Kaunas are actively penetrating the dialectal area of Southern Aukštaitians and dialectal features of Eastern Aukštaitians of Panevėžys tend to spread in the dialectal area of Western Aukštaitians of Šiauliai.

Presumably, the above indicators show that despite similarities and differences between both subdialects and the standard language, the subdialects have similar conditions to survive and become stronger.

Key words: socio-cultural network, Western Aukštaitians of Kaunas, Eastern Aukštaitians of Panevėžys, vitality of ALL points, change of dialects.

Įteikta 2016 m. birželio mėn.

Paskelbta 2016 m. rugsėjo mėn.